

סקירת ההתפתחויות בשימוש במזומן

ירושלים, חשוון התשפ"ז
אוקטובר 2026

בנק ישראל
מחלקת המטבע

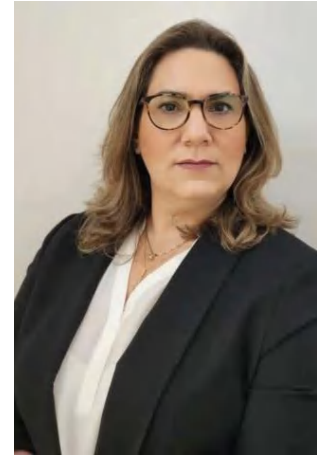

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצים לצטט רשאים לעשות כן בתנאי שיציינו את המקור.

פתח דבר

מאת מנהלת מחלקת המטבע

התמורות הטכנולוגיות הרבות שנכנסו לחיינו בשנים האחרונות הרחיבו את מגוון האפשרויות העומדות בפני הציבור בכל הקשור להתנהלותו בעולמות התשלומים. מגפת הקורונה האיצה את התהליכים הללו והובילה להתפתחותן של טכנולוגיות ואמצעי תשלום חדשים ומתקדמים, כארנקים דיגיטליים ואפליקציות תשלום. אלו יחד הביאו לשינוי בטעמי הציבור ובנכונותו לאמץ אמצעי תשלום חדשניים שאינם מבוססי נייר או כרטיס בהצגת כרטיס חיוב בנקודות המכירה.

במקביל השתנו גם הרגלי השימוש במזומן בארץ ובעולם. המעבר הגובר לתשלום באמצעים דיגיטליים הוביל לירידה של השימוש במזומן. עם זאת המזומן נותר אמצעי תשלום מרכזי בישראל. במסגרת מדיניותו פועל בנק ישראל לקידום אמצעי תשלום מתקדמים לצד שמירה על המזומן כאמצעי תשלום חיוני, הן בשגרה והן בעתות חירום. נכון להיום המזומן הוא אמצעי התשלום הלאומי היחיד שמנפיק הבנק המרכזי.

קצב גידולו של מחזור המטבע בשנים 2024-2025 היה נמוך יותר מאשר בשנים הקודמות: גידול שנתי ממוצע של כ-2 אחוזים, לעומת כ-7 אחוזים בשנים 2021 עד 2023¹. ואולם אירועי השנים האחרונות – המלחמה שפרצה בשבעה באוקטובר, מבצע "עם כלביא" ומבצע "שאגת הארי" – הדגישו את חשיבותו ותפקידו המרכזי של המזומן בהבטחת הרציפות הכלכלית של המשק הן בשגרה והן בעתות חירום, ובכלל זה בתרחישי כשל ותקלות בתשתיות חשמל ותקשורת ומתקפות סייבר.

מחלקת המטבע בבנק ישראל פועלת בהתאם לסמכויות הקבועות בחוק בנק ישראל, ובכלל זה הנפקת שטרות, מעות, ומטבעות זיכרון וכן הסדרתה של מערכת המזומנים. המחלקה אחראית על הנפקת הכסף המזומן לציבור – החל משלב התכנון של כמויות המזומן בהתאם לתחזית הביקוש, דרך עיצובם של השטרות, המעות ומטבעות הזיכרון, כולל שילובם של סימני הביטחון, וכלה בהסדרתה התפעולית של מערכת המטבע.

תפקידה המרכזי של מחלקת המטבע הוא להבטיח מענה לביקוש למזומן בשגרה ובחירום. לנוכח השינויים המתחוללים במדינה בשנים האחרונות פועל בנק ישראל כדי לוודא שהציבור ימשיך לקבל שירותי מזומן באיכות גבוהה, בפריסה ארצית ובאופן בטוח, רציף ותקין.

בנק ישראל שמר על רציפות תפקודית של מערכת המטבע גם במהלך המלחמה שפרצה בשבעה באוקטובר, מבצע "עם כלביא" ומבצע "שאגת הארי". מחלקת המטבע הקימה חדר מצב לניטור פעילותה של מערכת המטבע ולמעקב אחר הביקוש למזומן, לצד מתן מענה והנחיות לתאגידים הבנקאיים בנושא. כמו כן המשיכה המחלקה בביצוע תרגילים לבחינת יכולת ההתמודדות של המערכת בתרחישי חירום שונים, לרבות תרחיש שמדמה עלטה והפסקות חשמל והמשך מתן שירותי מזומן לציבור בתנאי חירום. כן המשיכה המחלקה לפעול לחיזוק אמון הציבור במטבע ולשיפור שירותי המזומן, כולל מאבק בזיופי מטבע ושיתוף פעולה עם רשויות האכיפה.

המחלקה פעלה גם בתחום ההסברה והנגשת המידע לציבור, בייחוד אצל תושבי היישובים שנפגעו במתקפת ה-7 באוקטובר 2023 ופוננו מביתם למרכזי דיור חלופי. נציגי המחלקה הגיעו למרכזים אלו, הדריכו את המפונים וסיפקו מידע על שירותי המטבע.

¹ מחזור המטבע מורכב משטרות, מעות ומטבעות זיכרון שהונפקו על ידי בנק ישראל, המוחזקים בידי הציבור ובכספות של התאגידים הבנקאיים, ומהווה התחייבות של בנק ישראל, הנרשמת במאזן שלו.

לציון יום העצמאות ה-76 למדינת ישראל הנפיק בנק ישראל מטבע זיכרון², "ישראל ביחד", המוקדש לאירועי ה-7 באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיו. עיצוב המטבע מבטא את אחדותה של החברה הישראלית ואת חוסנה החברתי.

הרגלי השימוש במזומן ובאמצעי תשלום אחרים מושפעים כיום יותר מאי פעם מהתפתחויות בתחומי הטכנולוגיה והאסדרה. לנוכח שינויים אלה נערכת מחלקת המטבע למגוון של תרחישים עתידיים ולבחינת השפעתם האפשרית על הביקוש למזומן, על הנגישות למזומן ועל הרגלי השימוש בו. בדומה לפרקטיקה הנהוגה בבנקים מרכזיים בעולם עורכת מחלקת המטבע סקרים בקרב הציבור ורואה בהם כלי משמעותי להבנת דפוסי השימוש במזומן ולזיהוי מגמות עתידיות.

התובנה בדבר חשיבות השמירה על הנגישות למזומן אינה רק נחלתה של ישראל. מדינות רבות הבינו את החשיבות של שימור היכולת לשלם במזומן. אותן מדינות פועלות כבר כעת במגוון דרכים, בהן חקיקה, כדי להבטיח את הנגישות למזומן ולעגן אותה בחוק. הן מבטיחות גם את האפשרות לבצע בו עסקאות בכל עת וע"י כל מי שחפץ בכך, וגם את השמירה על התשתיות הנדרשות.

אנו בבנק ישראל פועלים כל העת כדי לשפר ולשכלל את אמצעי התשלום בישראל, לרבות הטמעה וקידום של אמצעי תשלום דיגיטליים. אך לצד כל זאת אנו מחויבים לשמור על הנגישות למזומן ועל היכולת להמשיך ולהשתמש בו כאמצעי תשלום. המחויבות הזו של בנק ישראל מקבלת ביטוי ביעדים האסטרטגיים של הבנק לשנים הבאות.

הבנה מעמיקה של התמורות ושל המגמות העתידיות בהרגלי השימוש במזומן תאפשר לבנק ישראל להיערך בהתאם ולקדם את הצעדים הנדרשים במערכת המטבע ובכלל המשק לשם הבטחת הנגישות למזומן והשימוש בו גם בעתיד.

לימור גולדשטיין

מנהלת מחלקת המטבע

² מטבע זיכרון הוא הילך חוקי המונפק מדי שנה, במועדים מיוחדים, לציון אוצרות טבע, הישגים, אתרים, אירועים וערכים של העם והמדינה. המטבע מונפק על גבי מתכת יקרה (לרוב כסף או זהב) ומשווק לאספנים בארץ ובעולם. ערכו של המטבע, בשל הרכבו המתכתי, גבוה מערכו הנקוב.

תוכן עניינים

5	מחזור המטבע
7	הרגלי השימוש במזומן
7	שיעור השימוש במזומן – ממצאי סקר יומן הוצאות
10	תפיסת המזומן בעיני הציבור – ממצאי סקר הרגלי השימוש
13	השוואה לסקרים בעולם
14	נגישות המזומן
16	סיכום

מחזור המטבע

מחזור המטבע גדל בעקביות לאורך השנים, אך בקצב משתנה. זאת ממספר סיבות, וביניהן ההתפתחויות המקרו-כלכליות במשק, הצמיחה הכלכלית, גודל האוכלוסייה והתרחבות השימוש באמצעי התשלום הדיגיטליים.

בין ההתפתחויות המשמעותיות עם השפעות מקרו-כלכליות בשנים האחרונות ניתן למנות את מגפת הקורונה, שפרצה בשנת 2020, את תהליך העלאות הריבית שהתחיל בשנת 2022 במטרה לבלום את האינפלציה, את המלחמה שפרצה בשבעה באוקטובר 2023, וביתר שאת את מבצע "עם כלביא", אשר השפיע במידה ניכרת על הפעילות הכלכלית במשק.

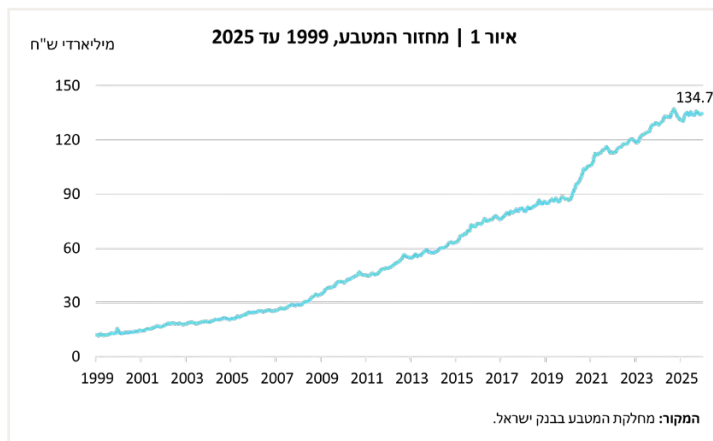
במהלך השנים 2016 עד 2019 הואט קצב הגידול של מחזור המטבע, ושיעור גידולו השנתי הממוצע ירד מכ-12 אחוזים (בשנים 1999 עד 2015) לכ-4 אחוזים בלבד (בשנים 2016 עד 2019). התמתנות זו תאמה מגמה עולמית של האטה בביקוש למזומן, על רקע עידוד התפתחותם של אמצעי תשלום דיגיטליים והתגברות הרכישות המקוונות.

בשנת 2020, עם פרוץ מגפת הקורונה, הואץ הביקוש למזומן והגיע לשיא. בשנת 2020 לבדה גדל מחזור המטבע בכ-19 מיליארדי ש"ח – 21 אחוזים מהמחזור. קצב גידול גבוה יחסית, כ-7 אחוזים בממוצע בשנה, נרשם גם בשלוש השנים 2021–2023, תקופה שאופיינה, בין השאר, בהתאוששות מהקורונה ובהעלאת ריבית בנק ישראל.

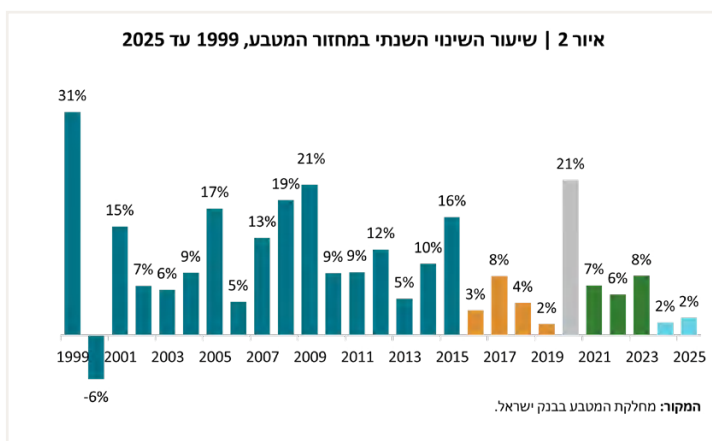
הביקוש החריג למזומן בתקופת הקורונה, בניגוד למגמת ההאטה כמה שנים קודם לכן, בלט במדינות רבות. תופעה זו חידדה את חשיבותו של המזומן כאמצעי תשלום לאומי חיוני הן בשגרה והן בחירום – אמצעי תשלום נגיש, המבטיח ערך כספי זמין לשימוש גם בעת פגיעה בתשתיות קריטיות כרשתות חשמל ותקשורת. לפיכך בשנים האחרונות מקדמות מדינות רבות חקיקה שמטרתה להבטיח את המשך הנגישות למזומן לציבור ואת החובה לכבדו בעסקאות, אף שהשימוש היומיומי בו הולך ומצטמצם, ובעקבות זאת גם התשתיות הנלוות.

התפתחות המחזור בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2024 הייתה דומה מאוד לזו של השנים שלפניה, ללא השפעה ניכרת הנובעת מהמלחמה. ב-12 החודשים הראשונים מפרוץ המלחמה גדל מחזור המטבע בכ-6 אחוזים. ברבעון האחרון של שנת 2024 ובתחילת שנת 2025 נרשמה ירידה במחזור המטבע. במהלך שנת 2025 שב המחזור ועלה, אך התייצב סביב רמה נמוכה יותר מזו שאלה הגיע בספטמבר 2024. במבט כולל: קצב העלייה של המחזור התמתן בשנתיים האחרונות, ועמד על 1.8 אחוזים בשנת 2024 ו-2.4 אחוזים בשנת 2025.

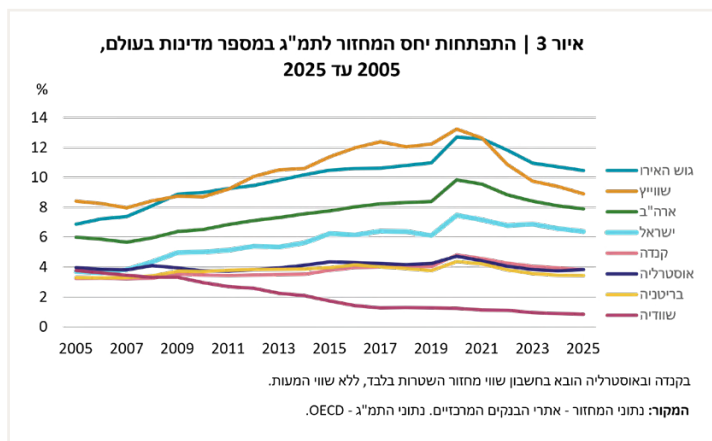
יחס המחזור לתמ"ג בישראל נכון לסוף שנת 2025 עומד על 6.4 אחוזים, ובכך נמצא בסביבת מרכז הטווח של המדינות המשוות: נמוך מגוש האירו ומשוויץ (10%-9%, בהתאמה) וגבוה מבריטניה ומאוסטרליה (3%-4%, בהתאמה). יחס זה עלה לאורך השנים, עלה באופן ניכר בשנת 2020 בתקופת הקורונה, וכיום נמצא ברמה דומה לזו שנרשמה טרם הקורונה. התפתחות דומה ניתן לראות במספר מדינות שבהשוואה, לצד הבדלים בקצב העלייה לפני הקורונה, בהיקף העלייה בשנת 2020 ובקצב הירידה שלאחר מכן. חריגה בהקשר זה היא שוודיה, שבה יחס זה נמצא במגמת ירידה במהלך שני העשורים האחרונים.

איור 1 ניתן לראות כי המחזור הולך וגדל לאורך השנים. עוד ניתן לראות את העלייה המשמעותית במחזור בעקבות הקורונה, את הירידה ברבעון האחרון של שנת 2024 ואת ההתייצבות בשלושת הרבעונים האחרונים של שנת 2025.

איור 2 ניתן לראות את התמתנות גידולו של המחזור בשנתיים האחרונות ביחס לשנים הקודמות (2021–2023), שבהן שיעורי הגידול היו גבוהים ביחס לשנים שלפני מגפת הקורונה (2016–2019). הצבעים השונים מייצגים את התקופות המתוארות במסמך: שיעורי הגידול הממוצעים היו 12% בשנים 1999–2015, 4% בשנים 2016–2019, 7% אחוזים בשנים 2021–2023, ובשנתיים האחרונות 2%.

איור 3 מציג את התפתחות יחס המחזור לתמ"ג במספר מדינות החל משנת 2005. ניתן לראות כי יחס זה עלה במרבית המדינות עד שנת 2020. לאחר מכן חלה ירידה ברוב המדינות המוצגות. בישראל יחס המחזור לתמ"ג בשנת 2025 דומה לרמתו טרם הקורונה.

הרגלי השימוש במזומן

כדי להבין ולנתח את הרגלי השימוש במזומן עושה מחלקת המטבע שימוש בסקרים. תוצאות הסקרים משלימות את תמונת השימוש במזומן בפועל שנמצא במחזור. סקרים מסוג זה משמשים גם בבנקים מרכזיים אחרים בעולם לצורך הניטור והניתוח של הרגלי השימוש במזומן ולזיהוי של מגמות עתידיות בתחום.

מחלקת המטבע נעזרת בשני סקרים עיקריים:

סקר יומן ההוצאות, שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס), אשר בוחן את שיעור השימוש בפועל באמצעי התשלום השונים בעסקאות יומיומיות;

סקר הרגלי שימוש במזומן, שעורכת מחלקת המטבע, ובמסגרתו נחקרות, בין היתר, תפיסות הציבור ועמדותיו בנושא השימוש במזומן בהווה ובעתיד.

תמונת המצב המשתקפת מהסקרים היא כי השימוש במזומן גבוה יחסית, שני רק לשימוש בכרטיסי אשראי, כי תפיסת הציבור הנוגעת ליתרונות המזומן היא יציבה, וכי הציבור מעוניין שתישמר לו האפשרות להשתמש במזומן גם בעתיד. יחד עם זאת ניכרת מגמה של צמצום השימוש במזומן לטובת אמצעי התשלום הדיגיטליים, ובפרט הארנקים הדיגיטליים ואפליקציות התשלום השונות.

שיעור השימוש במזומן – ממצאי סקר יומן ההוצאות

סקר יומן ההוצאות הוא חלק מהסקר השנתי של הוצאות משק הבית, שעורכת הלמ"ס³. בחלק זה של סקר ההוצאות נדרשים הנסקרים לתעד את כל הרכישות והשירותים במהלך 8 ימים רצופים, וכן את אמצעי התשלום שבו התבצעה העסקה⁴.

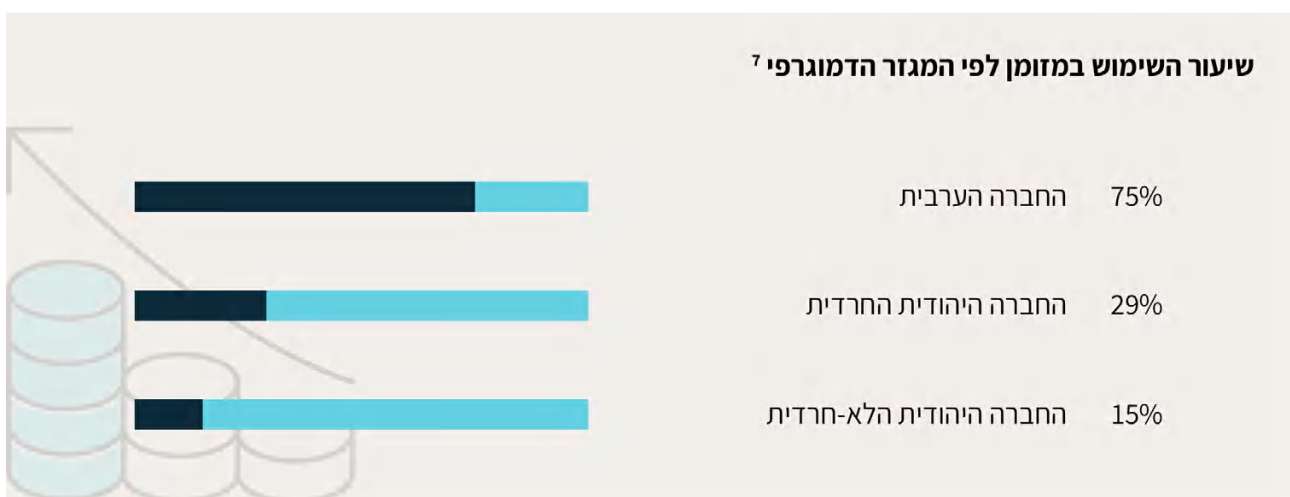
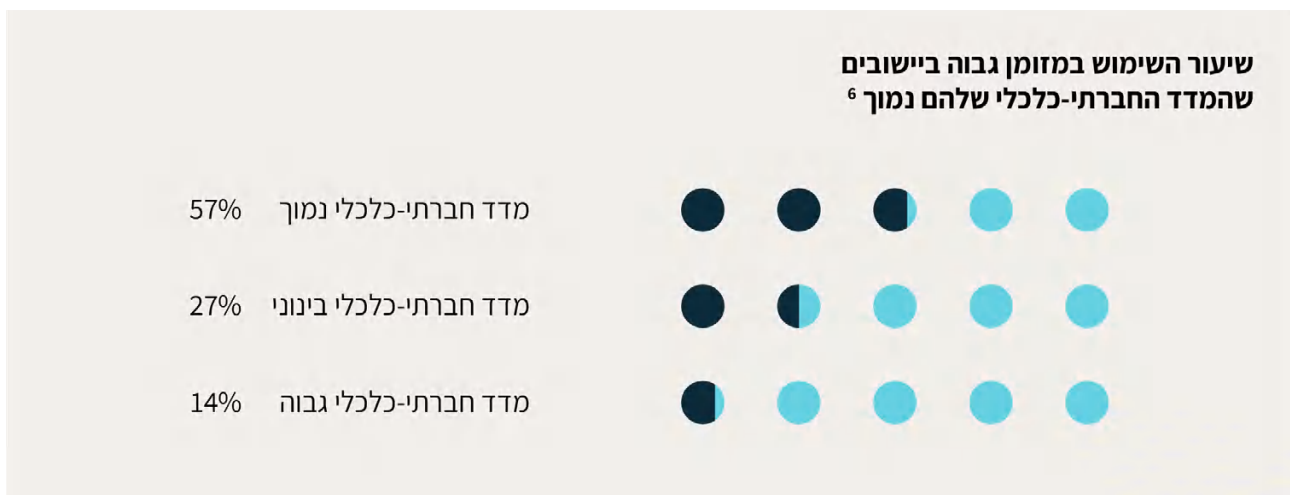
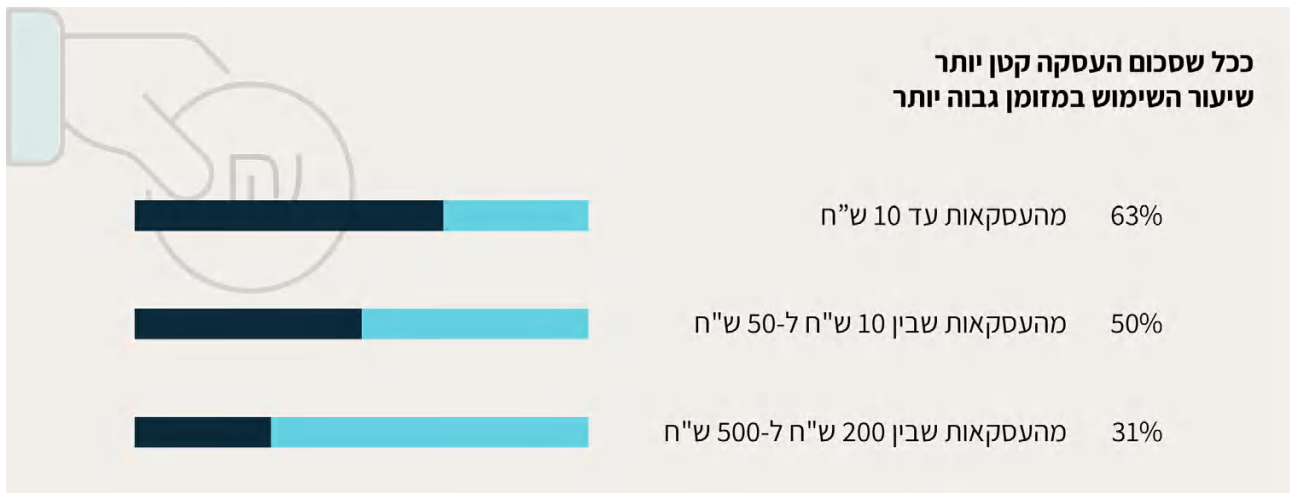
הממצא העיקרי המוצג במסמך זה מתוך סקר יומן ההוצאות הוא שיעור השימוש במזומן, דהיינו היחס בין השווי או המספר של העסקאות שבוצעו במזומן לבין כלל העסקאות המדווחות, בפילוח לפי סוג האוכלוסייה או שווי העסקה⁵.

³ הנתונים המוצגים במסמך זה מבוססים על סקר יומן ההוצאות לשנת 2023.

⁴ הבקשה לציין את אמצעי התשלום שבו התבצעה העסקה נוספה בסקר של שנת 2020.

⁵ יש לציין כי לא כל ההוצאות השוטפות של משק הבית נרשמות בסקר, שכן חלק מהן אינן מתרחשות בתדירות שבועית. לפיכך הנתונים המובאים במסמך זה מתייחסים לכמחצית מכלל ההוצאות השוטפות של משק הבית לתצרוכת ושלא לתצרוכת. מידע נוסף על המתודולוגיה של סקר הוצאות משק הבית וממצאיו נמצא באתר הלמ"ס.

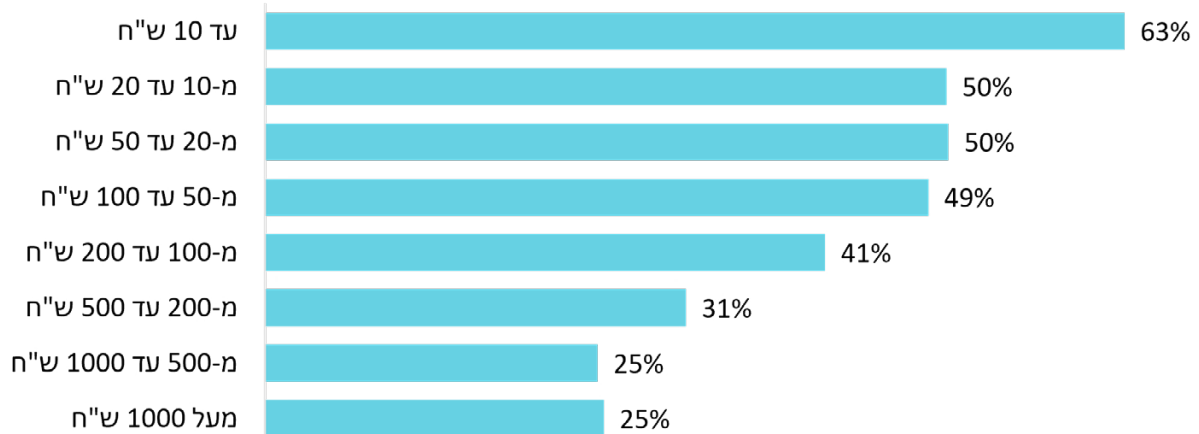

⁶ המדד החברתי-כלכלי נקבע על פי החלוקה של הלמ"ס ל-10 אשכולות: נמוך - אשכולות 1-4; בינוני - אשכולות 5-6; גבוה - אשכולות 7-10.

⁷ החברה הערבית - משקי הבית שבהם ראש משק הבית הוא מוסלמי, דרוזי, או נוצרי שגר ביישוב לא-יהודי; החברה היהודית - משקי הבית שבהם ראש משק הבית הוא יהודי; החברה החרדית - משקי הבית היהודיים שאורח החיים העיקרי מבחינה דתית של האנשים השייכים למשק הבית הוא חרדי, לפי הגדרתם העצמית. הגדרות אלה משמשות לצורך ניתוח הנתונים בסקר יומן ההוצאות.

איור 4 ניתן לראות כי ככל שסכום העסקה קטן יותר השימוש במזומן גבוה יותר.

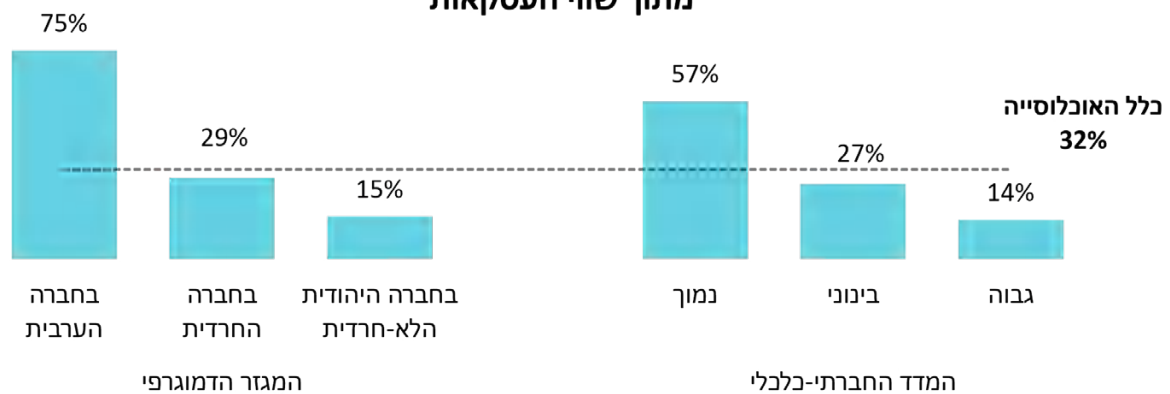
איור 4 | שיעור השימוש במזומן לפי סכום העסקה

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל, סקר יומן ההוצאות.

איור 5 ניתן לראות כי השימוש במזומן גבוה בחברה הערבית וביישובים בעלי מדד חברתי-כלכלי נמוך.

איור 5 | שיעור השימוש במזומן בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות מתוך שווי העסקאות

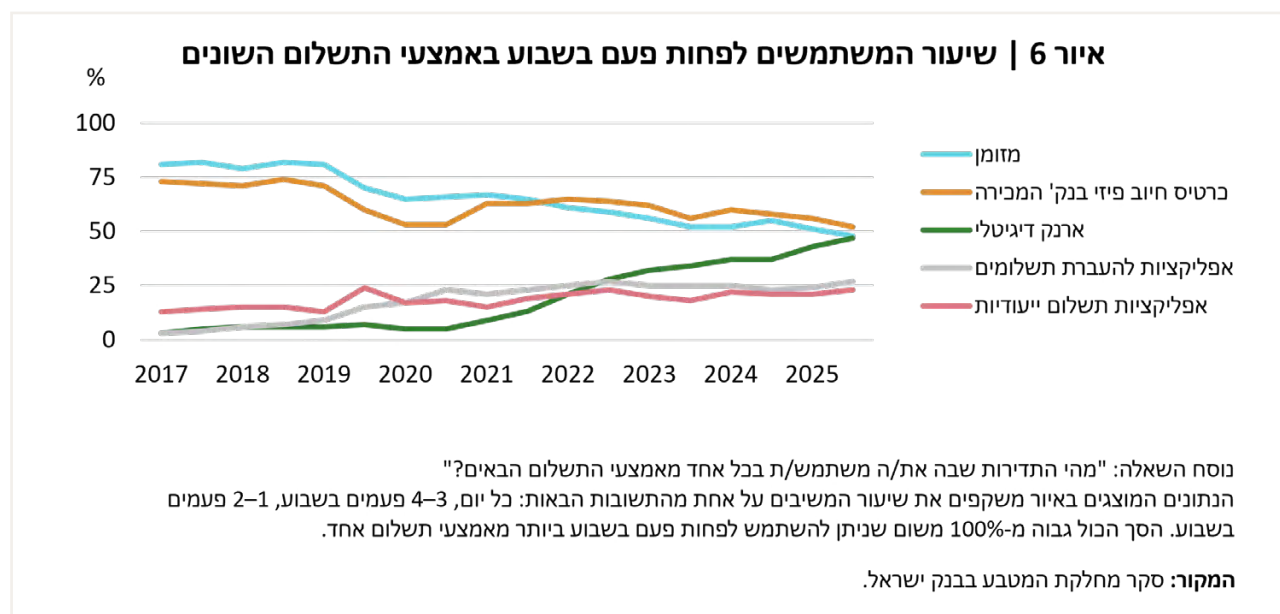
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל, סקר יומן ההוצאות.

תפיסת המזומן בעיני הציבור – ממצאי סקר הרגלי השימוש⁸

סקר הרגלי השימוש במזומן נערך בכל שנה מאז שנת 2017, ולפיכך מאפשר בחינה של המגמות לאורך זמן⁹. סקרים אלה מספקים תובנות משלימות על מגוון נושאים הקשורים להרגלי השימוש במזומן, כגון תדירות השימוש באמצעי תשלום שונים, תפיסת היתרונות והחסרונות של המזומן ביחס לאמצעי תשלום שונים, הרצון להשתמש במזומן בעתיד ושביעות הרצון משירותי המשיכה וההפקדה של מזומן.

תדירות השימוש במזומן יורדת, לצד עלייה משמעותית של השימוש באפליקציות תשלום ובארנקים דיגיטליים¹⁰. בשנת 2019 רק כ-5 אחוזים מהציבור דיווחו כי הם משתמשים בארנק דיגיטלי לפחות פעם בשבוע, ואילו בסקר משנת 2025 דיווחו כ-47 אחוזים על תדירות שימוש כזאת. באותה תקופה שיעור המשתמשים במזומן לפחות פעם בשבוע פחת מכ-80 אחוזים מהציבור לכ-48 אחוזים.

הארנק הדיגיטלי משויך לכרטיסי החיוב, ולכן עליית השימוש בו היא ברובה על חשבון הצגת כרטיס אשראי פיזי במעמד התשלום, אך גם על חשבון השימוש במזומן: הארנק הדיגיטלי מיתר את הצורך בנשיאת ארנק פיזי, וכאשר לא נושאים ארנק, מוותרים למעשה כמעט לחלוטין על אפשרות השימוש במזומן. השימוש הגובר באפליקציות התשלום תרם גם הוא לירידת חלקו של המזומן בעסקאות יומיומיות, במיוחד בהעברת תשלום בין אנשים פרטיים וברכישת מוצרים ושירותים שפותחו עבורם אפליקציות ייעודיות, כגון בחניה ובתחנות הדלק.

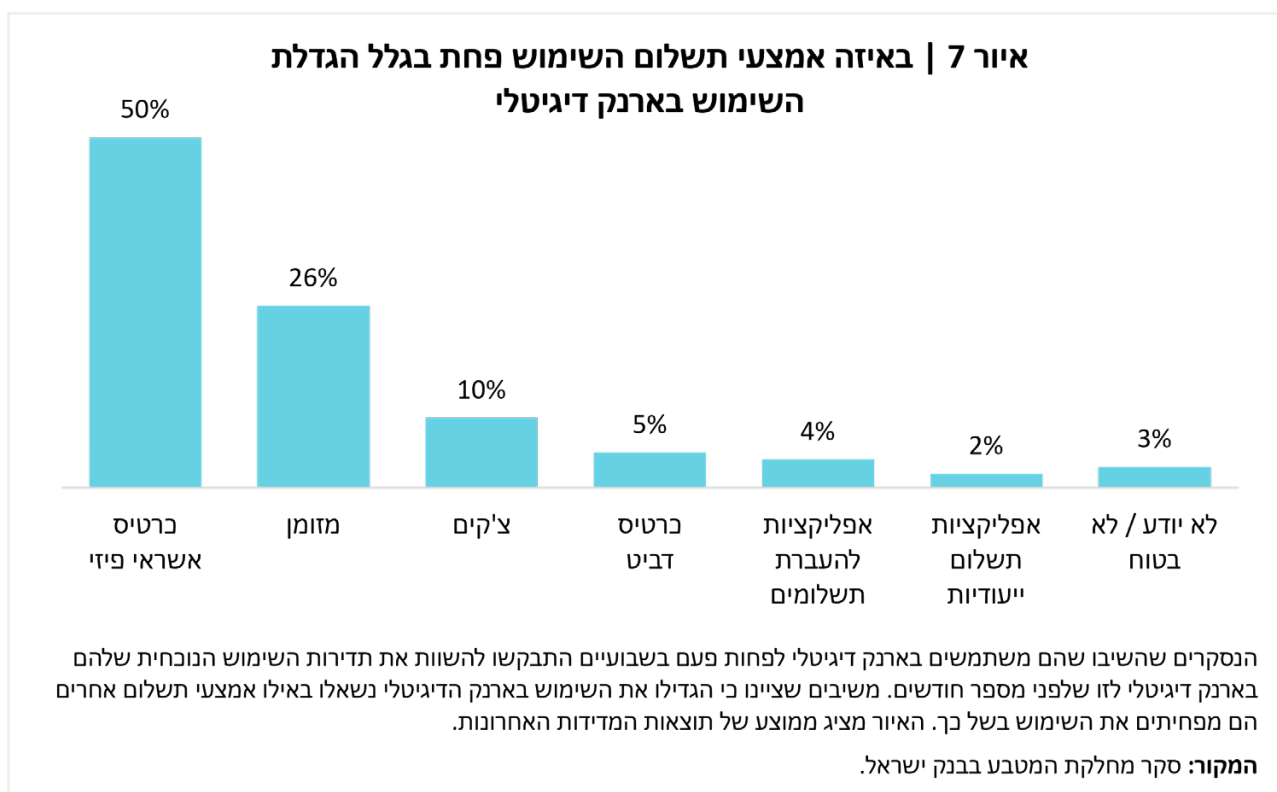
כל משתתף בסקר שתוצאותיו מוצגות ב**איור 6** נדרש לענות מהי תדירות השימוש שלו בכל אחד מאמצעי התשלום השונים מתוך רשימה סגורה של אפשרויות: כל יום, 3-4 פעמים בשבוע, 1-2 פעמים בשבוע וכו'. באיור מוצג שיעור הנסקרים אשר דיווחו שהם משלמים באמצעי התשלום לפחות פעם בשבוע, כלומר סכימה של שלוש התשובות האמורות. ניתן לראות כי תדירות השימוש בכרטיס חיוב פיזי בנקודת המכירה פוחתת, ומשתנה באופן די דומה לזו של המזומן. זאת הן עקב התגברות הרכישות המקוונות והן עקב השימוש הגובר בארנקים דיגיטליים ובאפליקציות תשלום.

⁸ השיטה שבה נעשה שימוש היא סקרים אינטרנטיים, המבוססים על מדגם ארצי אקראי שמייצג את האוכלוסייה הישראלית הדוברת עברית בגילים 16-74 המחוברת לאינטרנט. את הסקר עורך עבור מחלקת המטבע של בנק ישראל "מכון רושניק".

⁹ השאלה לגבי אמצעי התשלום שבו התבצעה העסקה נוספה לסקר יומן ההוצאות רק בשנת 2020.

¹⁰ האפליקציות שמוזכרות בסקר ובמסמך זה מחולקות לשני סוגים: אפליקציות להעברת תשלומים, כגון "ביט" ו"פייבוקס" ואפליקציות תשלום ייעודיות, כגון "פנגו" ו"GETT", המיועדות לתשלום עבור שירותים מסוימים, כגון חניה, תחבורה והזמנת מוניות. בארנקים דיגיטליים הכוונה לארנקים כגון "אפל פיי" וגוגל Wallet.

באמצעות השאלה המוצגת **באיור 7** ביקשנו להבין על חשבון איזה אמצעי תשלום מגיעה העלייה בשימוש בארנק דיגיטלי. לפיכך הנסקרים שדיווחו על תדירות שימוש מספקת בארנק הדיגיטלי (לפחות פעם בשבועיים) ועל הגדלת השימוש בארנק דיגיטלי בחודשים האחרונים נשאלו באיזה אמצעי תשלום הם משתמשים משום כך פחות. ניתן לראות שהתשובה השכיחה ביותר היא כרטיס האשראי הפיזי ואחריה המזומן.

על אף השינויים הטכנולוגיים, שצמצמו את השימוש במזומן, נותר המזומן אמצעי תשלום מרכזי וחשוב עבור ציבור רחב בישראל. כפי שראינו, כל אדם שני בסקר משתמש במזומן לפחות פעם בשבוע, וכמעט שליש משווי העסקאות היומיומיות מתבצע במזומן. זאת ועוד, רוב הציבור – כ-70 אחוזים – מעוניין להמשיך להשתמש במזומן בעתיד, ונתון זה יציב לאורך כל המדידות¹¹. יש להבין אם כן כיצד הציבור תופס את מקומו של המזומן בעידן הדיגיטלי של היום, ומהם מאפייניו הייחודיים של המזומן ביחס לשאר אמצעי התשלום, מאפיינים המשאירים אותו חיוני לציבור.

אחד היתרונות המרכזיים של המזומן בזמני שגרה הוא סיוע לשליטה בהוצאות. בשל הפיזיות של המזומן ומיידיות החיוב הוא נתפס כאמצעי תשלום שמאפשר ניהול כלכלי מבוקר, ללא יצירת התחייבויות עתידיות. במענה לשאלה פתוחה בעניין יתרונות המזומן ציינו יתרון זה כארבעים אחוזים מהנסקרים¹². אצל בעלי עסקים קטנים המזומן נתפס כחשוב בזכות הנזילות שהוא מספק וסופיות העסקה, בהעדר אפשרות לביטול התשלום או להכשתו לאחר ביצועו.

¹¹ לנסקרים הוצגה רשימה של אמצעי תשלום, והם נשאלו באילו מהם הם מעוניינים להמשיך להשתמש בשנים הקרובות; היה ניתן לסמן יותר מאמצעי תשלום אחד.

¹² תפיסת יתרון השליטה בהוצאות כסיבה לשימוש במזומן עולה גם בסקרים בין-לאומיים. כך, למשל, בסקר של הבנק המרכזי האירופי, ECB, מדורג שיקול זה במקום השני בחשיבותו, מייד לאחר שיקול הפרטיות. באופן דומה, בסקר שערך הבנק המרכזי האוסטרלי דורג השימוש במזומן לשליטה בהוצאות במקום השלישי – אחרי פרטיות והעובדה ש"חלק מהעסקים מקבלים מזומן בלבד". באוסטרליה הופנתה שאלה זו רק לנסקרים שהביעו חשש מאי-נוחות משמעותית אם הגישה למזומן או אם האפשרויות להשתמש בו יהיו מוגבלות.

ECB (איור 27): https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/space/html/ecb.space2024~19d46f0f17.en.html

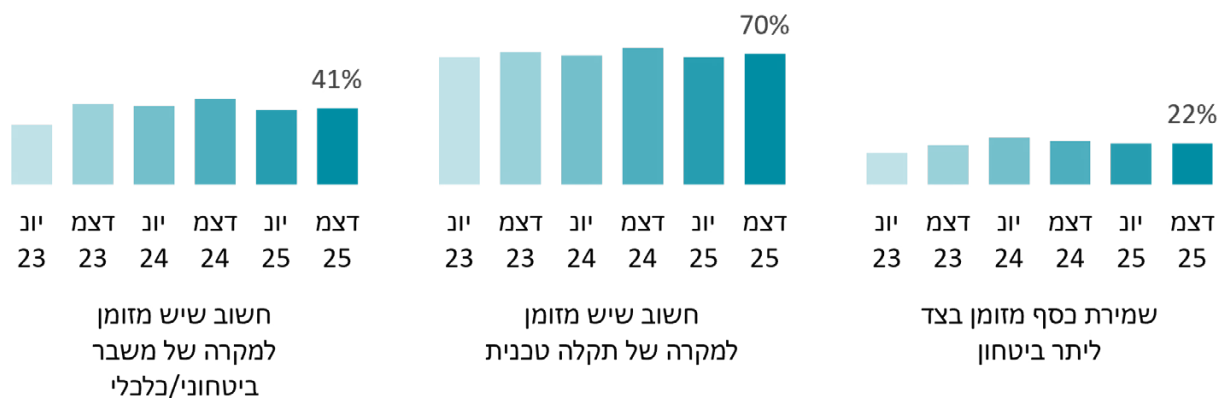
אוסטרליה (איור 9): <https://www.rba.gov.au/publications/bulletin/2023/jun/cash-use-and-attitudes-in-australia.html>

מספר מחקרים מנסים לעמוד על הקשר בין שימוש בכרטיסי אשראי פיזיים או וירטואליים לבין רכישות יתר – בגלל הפחתת "כאב התשלום", העדר השהייה בעת ביצוע תשלום, או ההנאה המופקת מפעולת קנייה באמצעים דיגיטליים וההתמכרות לכך. דוגמה למחקר מסוג זה:

<https://www.nature.com/articles/s41598-021-83488-3>

יתרון מרכזי נוסף הוא תחושת הביטחון שהמזומן מספק במצבי חירום. בניגוד לאמצעי תשלום דיגיטליים, המזומן ניתן לשימוש גם בעת הפסקות חשמל או תקלות תקשורת, ומאפשר החזקת ערך כספי פיזי. כ-70 אחוזים מהנסקרים דיווחו כי חשוב להחזיק מזומן בארנק או בבית לצורך גיבוי במקרה של תקלה טכנית באמצעי התשלום הדיגיטליים, וכ-40 אחוזים מהנסקרים דיווחו כי הם רואים חשיבות בהחזקת מזומן בבית בעתות משבר כלכלי או ביטחוני. ואכן, מאז פרוץ המלחמה עלה שיעור הנסקרים שהגדילו את כמות המזומן שהם מחזיקים בבית.

איור 8 | החזקת מזומן לצורך גיבוי בעתות חירום

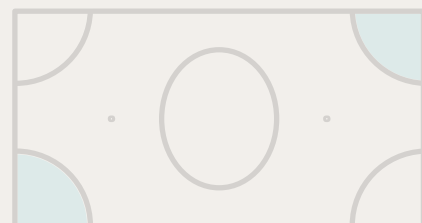
נוסח השאלות:

שמירת כסף מזומן בצד - "אילו מהפעולות האחרונות עשית בחודש-חודשיים האחרונים (שאלה סגורה, ניתן לבחור יותר מתשובה אחת)? הנתונים שמוצגים משקפים את שיעור המשיבים שציינו כי "שמרתי כסף מזומן בצד ליתר ביטחון" בתור אחת הפעולות. **חשיבות המזומן למקרה של תקלה טכנית** - נבדקה מידת ההסכמה עם המשפט: "תמיד טוב שיהיה מזומן בארנק, בבית, למקרה שיש תקלה טכנית באפליקציית תשלום/כרטיס אשראי". (סולם דירוג מ-1 = "לא מסכים כלל" עד 5 = "מסכים מאוד", עם אופציית "לא בטוח").

חשוב שיש מזומן למקרה של משבר ביטחוני/כלכלי - נבחנה ההסכמה עם האמירה: "חשוב לשמור כסף מזומן בבית/במקום אחר, למקרה שחס וחלילה ישראל תיכנס למשבר בטחוני/כלכלי". (באותו סולם דירוג). הנתונים המוצגים מתייחסים לשיעור המשיבים שדירגו את מידת הסכמתם ב-4 או 5 בסולם - רמת הסכמה גבוהה.

המקור: סקר מחלקת המטבע בבנק ישראל.

בשאלות המובאות ב**איור 8** ניסינו לבחון את החזקת המזומן שלא לצורך שימוש שוטף אלא לצורכי חירום. בשתי השאלות שבצד שמאל של האיור נבחנה מידת הסכמת הנסקרים עם היגד המציין סיבה אפשרית להחזקת מזומן שלא לצורך שימוש שוטף. בשאלה שבצד ימין רצינו להבין אם יש שינוי בכמות המזומן שברשות הציבור באמצעות שאלה לא ישירה, המבקשת לציין, מתוך רשימה סגורה וארוכה של פעולות, אילו מהן ביצע הנשאל בחודש עד החודשיים האחרונים. ניתן לראות כי ההסכמה של הנסקרים עם חשיבות החזקת מזומן למקרה של תקלה טכנית גבוהה יותר מהסכמתם עם חשיבות החזקתו למקרה של משבר ביטחוני או כלכלי, וכי בדצמבר 2023 וביוני 2024 עלה שיעור הנסקרים שציינו כי הם שומרים בצד כסף מזומן ליתר ביטחון.

השוואה לסקרים בעולם

מגמות השימוש במזומן שנמצאו בסקרים אשר נערכו בישראל דומות לאלו העולות מסקרים במדינות אחרות. השימוש במזומן מאופיין במגמת ירידה עקבית לצד עליית השימוש באמצעי תשלום דיגיטליים, ובמקביל הציבור מעוניין לשמור על האפשרות להמשיך להשתמש במזומן גם בעתיד.

בארצות הברית מספר העסקאות שבוצעו במזומן מתוך כלל העסקאות המדווחות בסקר יומן ההוצאות של שנת 2024 היה 14 אחוזים¹³. המזומן דורג במקום השלישי אחרי כרטיס האשראי (35 אחוזים) וכרטיס הדביט (30 אחוזים). מדובר בירידת חלקו של המזומן לעומת שנת 2016, אז הוא עמד על 31 אחוזים, והוא היה אמצעי התשלום הנפוץ ביותר. על אף הירידה בשימוש, למעלה מ-90 אחוזים מציינים שאינם מתכוונים להפסיק להשתמש במזומן בעתיד, נתון עקבי מאז שנת 2022¹⁴.

בקנדה שיעור העסקאות בנקודות המכירה (Point of Sale) שבוצעו במזומן בשנת 2017 היה 33 אחוזים, ואילו בשנת 2024 ירד שיעור זה ל-21 אחוזים¹⁵. לעומת זאת, שיעור המדווחים שאינם מתכוונים להפסיק להשתמש במזומן בעתיד נע סביב 80 אחוזים זה למעלה מ-6 שנים¹⁶.

במדינות גוש האירו המזומן הוא עדיין אמצעי התשלום הפופולרי ביותר בעסקאות יומיומיות המתבצעות בנקודות המכירה¹⁷. על פי סקר ה-ECB, נכון לשנת 2024, למעלה ממחצית מעסקאות אלו התבצע במזומן (52 אחוזים). עם זאת, נתונים אלה משקפים ירידה בהשוואה לסקר שנערך בשנת 2019, שבו 72 אחוזים ממספר העסקאות בוצעו במזומן¹⁸. באותו הסקר הנסקרים מתבקשים לציין עד כמה חשובה להם האפשרות להשתמש במזומן בעתיד. שיעור המשיבים אשר ענו שאפשרות זו חשובה להם היה 62 אחוזים, גבוה ב-2 נקודות אחוז מאשר במדידה שנערכה בשנת 2022.

איור 9 | שיעור המעוניינים להמשיך להשתמש במזומן בעתיד, מדינות שונות

אף שנוסחי השאלות באיור 9 שונים בין המדינות מתקבלת תמונה כללית באשר לתפיסת הציבור לגבי עתיד המזומן. ניתן לראות כי רוב הציבור, בישראל ובעולם, רוצה שתהיה אפשרות להמשיך ולהשתמש במזומן גם בעתיד.

¹³ <https://www.frb services.org/news/research/2025-findings-from-the-diary-of-consumer-payment-choice>, איור 2.

¹⁴ איור 16 באותו הקישור של הערת השוליים הקודמת.

¹⁵ מעניין לשים לב שעיקר הירידה הייתה עד שנת 2020, ומאז שיעור השימוש במזומן בקנדה יציב. <https://www.bankofcanada.ca/2025/08/staff/>.

¹⁶ [discussion-paper-2025-12](https://www.ecb.europa.eu/discussion-paper-2025-12), איור 7.

¹⁷ איור 3 באותו הקישור של הערת השוליים הקודמת.

¹⁸ על פי סקר ה-ECB, נכון לשנת 2024, 75 אחוזים ממספר העסקאות היומיומיות מתבצעות בנקודות המכירה. <https://www.ecb.europa.eu/stats/>.

¹⁸ [ecb surveys/space/html/ecb.space2024-19d46f0f17.en.html](https://www.ecb.europa.eu/stats/space/html/ecb.space2024-19d46f0f17.en.html), איור 1.

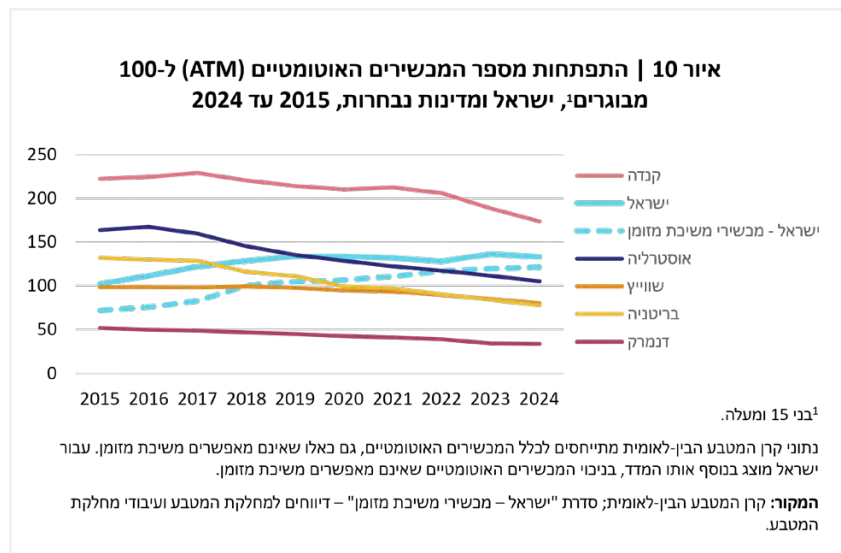
¹⁸ איור 4 בסקר.

נגישות המזומן

הגידול העקבי של המחזור וממצאי הסקרים מראים כי המזומן נשאר אמצעי תשלום עיקרי אצל ציבור רחב בישראל, וכי רוב הציבור רוצה להמשיך להשתמש בו גם בעתיד. כמו כן ראינו שהמזומן נותן לציבור ביטחון כאמצעי תשלום המספק גיבוי בעת תקלות טכניות, וכן ככלי פיזי לשמירת ערך בזמני חירום ביטחוניים וכלכליים. כנגד זאת, ממצאי הסקרים מראים שהציבור מאמץ את אמצעי התשלום הדיגיטליים ומצמצם את השימוש השוטף במזומן.

הירידה של היקף השימוש השוטף במזומן עלולה להביא לפגיעה ולצמצום התשתיות, להקטנת נגישותו ו/או להגדלת עלויות השימוש בו לצרכן. ירידה בנגישות המזומן או בקבלתו עלולה לפגוע בציבור המבקש להמשיך ולהשתמש בו בזמני שגרה, וכן בציבור רחב עוד יותר, המעוניין שתשתיות המזומן יתפקדו במיטבן הן בזמני שגרה והן בזמני חירום.

במספר מדינות בעולם, החשש מתרחיש זה, שמתחיל בירידת השימוש במזומן עקב בחירה באמצעי תשלום אחרים, ונמשך בירידת השימוש בו בשל העדר נגישות, הניע קידום של צעדי חקיקה שמטרתם להבטיח את גישתו של הציבור למזומן ואת חובתם של בתי עסק לקבלו כאמצעי תשלום. צעדים אלה כוללים טיפול בתשתיות להבטחת זמינותו של המזומן ושמירה על מערכת יעילה ומתפקדת של תשלומים במזומן¹⁹. ככל שתהליך החקיקה מתנהל כשהשימוש במזומן עדיין גבוה ונגישותו גבוהה, כך ניתן לשמר את מערכת המטבע ולהבטיח את המשך קיומן של תשתיותיה ביתר קלות ובעלות נמוכה יחסית למשק. גם בנק ישראל מחויב לשמור על נגישות המזומן ועל היכולת להמשיך ולהשתמש בו כאמצעי תשלום. מחויבותו זו מוצאת ביטוי בתוכנית האסטרטגית של הבנק לשנים הבאות.

איור 10 מציג את מספר המכשירים האוטומטיים (ATM) ל-100 אלף מבוגרים (בני 15 ומעלה) במספר מדינות. ניתן לראות כי מספר המכשירים בישראל גבוה ביחס למרבית המדינות המוצגות ונמצא במגמת עלייה לאורך השנים. במרבית המדינות האחרות ניכרת מגמת ירידה במספר המכשירים.

¹⁹ דוגמאות:

גוש האירו: https://www.ecb.europa.eu/euro/cash_strategy/html/index.en.html

שוודיה: <https://www.riksbank.se/en-gb/press-and-published/speeches-and-presentations/2025/aino-bungelegislation-needed-to-protect-the-status-of-cash>

בריטניה: <https://www.fca.org.uk/news/press-releases/new-fca-rules-protect-access-cash-already-having-impact>

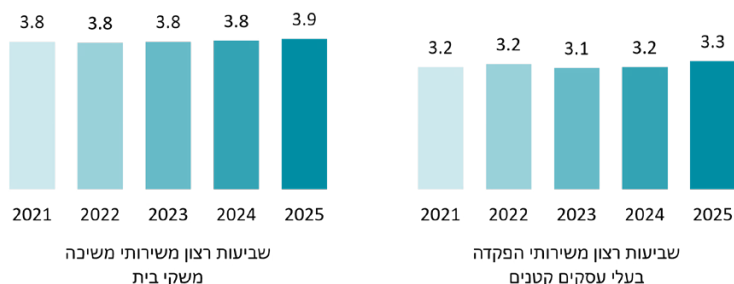
נורווגיה: <https://www.norges-bank.no/en/topics/notes-and-coins/the-right-to-pay-cash>

אירלנד: <https://www.gov.ie/en/press-release/afb68-minister-chambers-welcomes-the-publication-of-the-finance-provision-of-access-to-cash-infrastructure-bill-2024>

בישראל פועלים כיום כ-9,150 מכשירי משיכה אוטומטיים – כ-2,600 מהם בנקאיים והיתר חוץ-בנקאיים. היקף המשיכה הממוצע עומד על כ-1,350 ש"ח – כ-1,650 ש"ח מהמכשירים הבנקאיים וכ-500 ש"ח מהמכשירים החוץ-בנקאיים. מספר מכשירי המשיכה האוטומטיים צומח בהדרגה משנה לשנה, רובם מכשירים חוץ-בנקאיים. המכשירים המופעלים על ידי התאגידים הבנקאיים הם האמצעי המועדף על הצרכנים למשיכת מזומן, בשל העמלה הנמוכה יחסית. המכשירים המופעלים על ידי חברות שאינן תאגידים בנקאיים פרוסים גיאוגרפית באופן נרחב יותר. באשר להפקדת מזומן, רק מכשירים בנקאיים מאפשרים הפקדה, וגם זו מתאפשרת כיום רק במכשיר שמתופעל על ידי הבנק אשר בו מתנהל חשבון העו"ש שבו מפקידים (לעומת המשיכה, שניתן לבצע גם ממכשירים השייכים לבנק אחר מהבנק בו מנוהל חשבון העו"ש של הלקוח – משיכה צולבת). בהשוואה בין-לאומית, מספר המכשירים האוטומטיים בישראל ל-100 אלף מבוגרים מצוי במגמת עליה, והוא גבוה יחסית למדינות המשוות. זאת, בעוד שבמרבית המדינות המשוות מספר המכשירים האוטומטיים ל-100 אלף מבוגרים נמוך יותר וניכרת מגמת ירידה²⁰.

תפיסת הציבור את נגישות המזומן בישראל יציבה לאורך השנים, והנגישות, לדעת הציבור, גבוהה. הנתונים העולים משאלות בסקרים, שמנטרות את שביעות הרצון של הציבור בהיבטים שונים, מראים ציון ממוצע של כמעט 4 בסולם של 1–5 לגבי זמינותם של מכשירי המשיכה האוטומטיים, זמינות המזומן במכשירי המשיכה והרכב השטרות שבמכשירים – ציון שנוטר יציב מאז תחילת המדידות²¹. אשר לשביעות הרצון משירותי הפקדת המזומן, ציבור הצרכנים שבע רצון באותה המידה, אך בקרב בעלי עסקים קטנים, שהם הצרכנים המשמעותיים יותר של שירותים אלה, שביעות הרצון נמוכה יותר, ונעה מעט מעל לציון 3 מתוך 5. תפיסת הסחירות של המזומן בעיני הציבור (מידת הקבלה של המזומן בחנויות ובבתי עסק) גבוהה, ודומה לתפיסת הסחירות של כרטיס האשראי²².

איור 11 | שביעות הרצון משירותי משיכת השטרות והפקדתם

נוסח השאלות: "באיזו מידה אתה מרגיש ששירותי משיכת (הפקדת) שטרות שעומדים לרשותך כיום בישראל, עונים לצרכים שלך?". התשובות ניתנו בסולם של 1 עד 5 (1 מייצג את הציון הנמוך ביותר ו-5 את הציון הגבוה ביותר), עם אפשרויות נוספות "לא יודע" ו"לא מבצע". אופן חישוב הציון: ממוצע הציונים של כל אלו שנתנו ציון.

המקור: סקר מחלקת המטבע בבנק ישראל.

איור 11 שביעות הרצון של הציבור מהשירותים של משיכת מזומן והפקדתו. התשובות ניתנות בסולם של 1 עד 5, והתשובה באיור מבטאת את ממוצע הציונים. באשר לשירותי ההפקדה של מזומן מוצגות באיור תשובותיהם של בעלי עסקים קטנים, כי הם משתמשים יותר מאשר אחרים בשירותי הפקדת המזומן. ניתן לראות כי הציון יציב, וכי שביעות הרצון של הציבור משירותי משיכת המזומן טובה. שביעות הרצון של בעלי העסקים הקטנים משירותי הפקדת המזומן יציבה אף היא, אך נמוכה יותר.

²⁰ סקר הנגישות הפיננסית (Financial Access Survey – FAS) של קרן המטבע הבין-לאומית (IMF). לצורך המדד, אוכלוסיית המבוגרים מוגדרת כבני 15 ומעלה.

²¹ 1 מייצג את הציון הנמוך ביותר ו-5 את הציון הגבוה ביותר.

²² הנסקרים מתבססים לדרג מספר אמצעי תשלום בסולם של 1 עד 10: באיזו מידה לדעתם אפשר / אי אפשר לשלם בהם במקומות רבים. במדידות האחרונות המזומן מקבל ציון ממוצע של 8.6, לעומת 8.8 שמקבל כרטיס האשראי.

סיכום

מחזור המטבע גדל בשנתיים האחרונות (2024–2025) בקצב שנתי ממוצע של כ-2 אחוזים, נמוך מהקצב בשנים 2021–2023, שהיה כ-7 אחוזים בשנה. בשנה הראשונה למלחמה קצב הגידול של המחזור נותר יציב – כ-6 אחוזים. ברבעון האחרון של שנת 2024 ובתחילת שנת 2025 נרשמה ירידה במחזור המטבע. במהלך שנת 2025 שב המחזור ועלה, אך התייצב סביב רמה נמוכה יותר מזו שאלה הגיע בספטמבר 2024.

הציבור בישראל ממשיך לאמץ את אמצעי התשלום הדיגיטליים. יחד עם זאת המזומן נותר חיוני בזכות מאפייניו הייחודיים: הפיזיות ומיידיות החיוב, שמסייעים בשליטה בהוצאות; פשטות השימוש בו; הנזילות וסופיות התשלום עבור בעלי עסקים קטנים. נוסף על כך מאפשר המזומן החזקה עצמית של ערך כספי פיזי ושימוש שאינו תלוי בתשתיות חשמל ותקשורת.

העלייה החריגה של הביקוש למזומן בעקבות מגפת הקורונה, לאחר מספר שנים שבהן המזומן במחזור גדל בקצב מתון, חידדה את התובנה שהשמירה על תשתיות המזומן ועל נכונותם של בתי עסק לקבלו אינה נדרשת רק עבור האוכלוסיות שעדיין תלויות בו, אלא הכרחית גם לצורך השימוש בו בעתות חירום. מספר מדינות – ביניהן מדינות גוש האירו, בריטניה ושוודיה – החלו בשנים האחרונות לקדם חקיקה שמטרתה להבטיח את נגישותו של המזומן לציבור ולחייב את קבלתו כאמצעי תשלום בבתי העסק. ככל שהצעדים להבטחת נגישות המזומן יתעכבו, והשימוש במזומן בשגרה יפחת כן יתעצם האתגר שבשימורן של תשתיותיו.

המזומן הוא אמצעי התשלום היחיד המונפק על ידי הבנק המרכזי, והוא גם סמל ריבונות ולאום. בנק ישראל מחויב לשמור על נגישות המזומן ועל היכולת להמשיך ולהשתמש בו כאמצעי תשלום. מחויבות זו באה לידי ביטוי בתוכנית האסטרטגית של הבנק לשנים הקרובות. בנק ישראל ממשיך לעקוב אחר התמורות בביקוש למזומן, אחר הרגלי השימוש בו ואחר שביעות הרצון משירותי המשיכה וההפקדה; זאת לצורך התכנון לעתיד והבטחת האספקה הסדירה של המזומן למשק.